בּוֹעֵל נִדָּה הרי הוא כְּטֻמְאַת מֵת. מבררת הגמרא: לְגבי מַאי השוותה אותם המשנה, אִילֵימָא לְענין משך טוּמְאָתָם, הרי לְמַאי [–טמא מת] טוּמְאַת שִׁבְעָה ימים כְּתִיב בֵּיהּ בפירוש, וְלַמַּאי [–בועל נדה] טוּמְאַת שִׁבְעָה ימים כְּתִיב בֵּיהּ בפירוש, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה. אֶלָּא לָאו כוונתה להשוותם לְענין מַחֲנוֹתָם, שכשם שטמא מת משתלח רק ממחנה שכינה כך גם בועל נדה. וּמִדְּסֵיפָא – ומתוך שבסיפא של המשנה לְענין מַחֲנוֹתָם הֲוֵי – מדובר, משמע שבְּרֵישָׁא נַמִּי לְענין מַחֲנוֹתָם מדובר, ולא לענין הטומאה באונס, ואם כן חוזרת הראיה שבעל קרי משתלח רק ממחנה שכינה כמגע שרץ, ושלא כדברי רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: מִידֵי אִירְיָא – וכי ראיה היא, הָא בְּרַאיְיתָא וְהָא בְּרַאיְיתָא – זו כפי שהיא וזו כפי שהיא, כלומר, יתכן שהרישא של הברייתא עוסקת באופן ההיטמאות ואילו הסיפא עוסקת בדין שילוח הטמאים.

הגמרא שבה ומקשה על דברי רבי יוחנן: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא בענין שילוח הטמאים, מְצוֹרָע חָמוּר מִזָּב במה שמשתלח ממחנה ישראל, וְזָב חָמוּר מִמֵּת במה שמשתלח ממחנה לויה, יָצָא בַּעַל קֶרִי שֶׁטְּמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ. מבררת הגמרא: מַאי כוונת הברייתא במה שאמרה 'יָצָא בעל קרי שטמא מת חמור ממנו', לְאוּ – האם אין הכוונה שיָּצָא מִכְּלָל זָב שמשתלח גם ממחנה לויה, וְכָא לְכְלָל טָמֵא מֵת שהותר במחנה זה, דְּהָא טָמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ [מבעל קרי] וְמוּתָּר בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה, וכל שכן בעל קרי הקל שיהא מותר בו. וסוברת איפוא הברייתא שלא כדברי רבי יוחנן שאמר בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות. מתרצת הגמרא: לֹא זוהי כוונת הברייתא, אלא כוונתה שיָּצָא בעל קרי מִמַּחֲנֵה – מקום מושבו של טָמֵא מֵת, וְנִכְנָס לְמַחֲנֵה – מקום מושבו של זָב, כלומר שמשתלח כזב משתי מחנות, וְאַף עַל גַּב דְּטָמֵא מֵת חָמוּר מִמֶּנּוּ (דמותר) [וְמוּתָּר] בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה, והכלל הוא שככל שהטומאה חמורה יותר השילוח חמור יותר, מכל מקום יצא בעל קרי מכלל זה שאף שטומאתו קלה הרי הוא חמור מטמא מת להיאסר במחנה לויה כזב. וטעם הדבר, מאחר שיש שני טמאים שלא התפרש דינם, בעל קרי וטמא שרץ, ויש שני ריבויים בענין שילוח מחנות (במדבר ה ב), האחד מ'וכל זב' והשני מ'וכל טמא לנפש', לְמַאי דְּרָמֵי לֵיהּ מְדַמֵּינַן לֵיהּ – מדמים כל טמא שלא התפרש לטמא שהתפרש ודומה לו, ומאחר שבעל קרי דומה לזב שהטומאה יוצאת עליו מגופו, הרי הוא משתלח כמותו ממחנה לויה.

הגמרא מביאה לימוד נוסף שבעל קרי משתלח ממחנה לויה: תָּנֵי – שנה אחד החכמים [שהיה רגיל לשנות ברייתות] ברייתא קַמֵּיהּ דְּרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִימִי, מה שנאמר בתורה (דברים כג יא) לגבי בעל קרי 'כִּי יִהְיֶה בָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', זוֹ מַחֲנֵה שְׁכִינָה, שהוא משתלח ממנו, והמשך הפסוק 'לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה', זוֹ מַחֲנֵה לְוִיָּה, שגם ממנו משתלח, ומִכָּאן לְבַעַל קֶרִי אם נטמא בעזרה שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְשְׁתֵּי מַחֲנוֹת אלו. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב יצחק בר אבדימי למי ששנה בפניו את הברייתא, אַבָּתְיֵי לֹא עַיְּילַתֵּיהּ אַפִּיקְתֵּיהּ. כלומר, לפי ברייתא זו תחילה נאמר בפסוק שהנטמא במחנה שכינה צריך לצאת ממנו, וממילא נמצא שנכנס למחנה לויה, ואילו המשך הפסוק מוזהירנו שלא יכנס כלל למחנה לויה, ומשמע שמדובר כשעומד מחוצה לו, ואין זה מתיישב בלשון הפסוק. וזה מה שתמה רב יצחק בר אבדימי, 'עדיין לא דנת בכניסתו למחנה לויה וכבר אתה דן בו כאילו יצא ממנו'. לִישָׁנָא אָחֳרִינָא – לשון אחרת בנוסח תמיהה זו, אַבָּתְיֵי לֹא אַפִּיקְתֵּיהּ עַיְּילַתֵּיהּ – הלא כשצוה עליו הכתוב לצאת ממחנה שכינה הרי הוא נכנס למחנה לויה, ועדיין לא הצריכו הפסוק לצאת ממחנה לויה וכבר הוא דן בכניסתו אליו ומזהירו על כך כאילו עומד מחוצה לו. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אִימָא – אמור בלשון הברייתא, 'ויצא אל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה' זוֹ מַחֲנֵה לְוִיָּה שהנטמא בו מצווה לצאת ממנו, ו'לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה' זוֹ מַחֲנֵה שְׁכִינָה, שבצאתו ממחנה לויה מזהירו הכתוב שלא יכנס למחנה שכינה.

הגמרא מקשה על הדרשה של הברייתא: מַתְקִיף לָהּ רַבִינָא, מנין לנו ללמוד מהפסוק שילוח בעל קרי ממחנה לויה, אִימָא שאִידֵי וְאִידֵי – זה וזה, כלומר, שני הציווים שבו, נאמרו לְאסור את שהיית הטמא במַחֲנֵה שְׁכִינָה, ולהשמיענו לַעֲבוֹר [–שעובר] עָלָיו בַּעֲשֵׂה שנאמר 'ויצא', אם אינו יוצא, ובלֹא תַּעֲשֶׂה איסור 'ולא יבוא'. מתרצת הגמרא: אם בֵּן שזו כוונת הפסוק, לֵימָא קְרָא 'וְיָצָא' אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ', והיינו לומדים עשה ולא תעשה לבעל קרי במחנה שכינה, ואילו תיבת 'הַמַּחֲנֶה', לָמָּה לִי לכותבה. אלא שָׁמַע מִינָּהּ – מוכח מכאן שבא הפסוק לִיתֵּן [–להוסיף] לוֹ לבעל קרי מַחֲנֶה אַחֶרֶת לשילוחו, לומר שמשתלח אף ממחנה לויה.

שנינו במשנה: אלו דברים בפסח דוחין את השבת וכו' וּמֵיחוּי קָרְנָיו וכו'. מבררת הגמרא: מַאי מֵיחוּי קָרְנָיו. מבארת הגמרא: רַב הוּנָא אָמַר, שֶׁמְּנַקְּבָן [את המעיים] בְּסַכִּין, לרוקן אותם מהלכלוך שבתוכם כדי שלא יסריחו עד הערב. (רַב) חִיָּיא בַּר רַב אָמַר, הכוונה היא לשַׁרְקָא דְּמַעֲיָיא – הליחה שאדוקה במעיים דָּנְפְקָא אַגַּב דּוֹחֲקָא דְּסַכִּינָא – שיוצאת על ידי דחיקת הסכין עליהם, ואף פעולה זו הותרה בשבת. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי (אלעזר) [אֶלְעָזָר], מַאי טַעֲמָא – מהו נימוקו דְּחִיָּיא בַּר רַב לפרש כך את ה'מיחוי' שבמשנה, דִּכְתִיב לגבי הצדיקים לעתיד לבא (ישעיה ה יז) 'וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ'. שואלת הגמרא: מַאי מַשְׁמַע – כיצד הוא למד מפסוק זה. עונה הגמרא: כְּדְמַתְרֵגֵם – על פי מה שתרגם רַב יוֹסֵף פסוק זה בשם רבי יונתן בן עוזיאל 'וְנִכְסֵיהֶן דִּרְשִׁיעַיָּא צַדִּיקַיָּא יַחְסְנוּן' – ואת נכסי הרשעים ירשו הצדיקים, ומכאן שהרשעים נקראו 'מחים' על שם שהם רעים ושנואים, ולפיכך מתפרש ה'מיחוי' שבמשנה בסילוק הליחה המאוסה והבזויה ממעי הקרבן.

הגמרא מבארת את תחילת הפסוק שהובא לעיל: 'וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָרְכָּם' (שם), כלומר שלעתיד לבא ירעו ויתענגו ישראל, אָמַר מְנַשְּׁיָא בַּר יִרְמְיָה אָמַר רַב, 'כדברם' היינו כַּמְּדוּבָּר בָּם – כפי שהובטח להם על ידי הנביא. מבררת הגמרא: מַאי 'כַּמְּדוּבָּר בָּם', כלומר, מה היתה אותה הבטחה. מבארת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, זו שמובאת בהמשך הפסוק, 'וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ', דהיינו, שהצדיקים ירשו את נכסיהם של הרשעים. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבָא לאביי, בְּשִׁלְמָא אִי כְּתִיב 'וְחָרְבוֹת' בלי וא"ו החיבור, כְּדִקְאָמְרַתְּ – ניתן לומר כדבריך, שסוף הפסוק הוא ההבטחה הנזכרת בתחילתו, אך הָשְׁתָּא [–עתה] דִּכְתִיב 'וְחָרְבוֹת' עם וא"ו החיבור, משמע שמֵילְתָא אַחֲרִיתִי [–דבר אחר] קָאָמַר הפסוק בסופו, ואין זו ההבטחה הנזכרת.

רבא מבאר באופן אחר: אֶלָּא אָמַר רָבָא, כוונת הפסוק היא כְּדַרְכָּם חֲנָנְאֵל אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב חֲנָנְאֵל אָמַר רַב, עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ אֶת הַמֵּתִים, שהרי כְּתִיב הָכָא לגבי הצדיקים 'וְרָעוּ כְבָשִׂים כְּדָרְכָּם', וּכְתִיב בסֵפֶר מִיכָה (ז יד), לגבי אחרית הימים 'יִרְעוּ בָשָׁן וְגִלְעָד כִּימֵי עוֹלָם'. ויש לדרוש את הפסוק ש'בָּשָׁן' זֶה – הכוונה היא לאֵלִישָׁע הַבָּא מִן הַבָּשָׁן, שֶׁהרי נֶאֱמַר (דברי הימים א' ה יב) 'וְיוֹעֵנִי וְשָׁפָט בַּבָּשָׁן', וּכְתִיב לגבי אלישע הנביא 'אֶפֹּה אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מַיִם עַל יְדֵי אֵלִיָּהוּ', הרי שהיה בנו של שפט שישב בבשן, ו'גִּלְעָד' זֶה אֵלִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי אלידו הנביא (מלכים א' יז א) 'וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתּוֹשְׁבֵי גִלְעָד' וגו'. ומאחר שמצינו שאליהו ואלישע החיו מתים ונאמר בהם לשון 'רעיה', לומדים גזירה שוה שגם ה'רעיה' שנאמרה בצדיקים לעתיד לבא פירושה שעתידים להחיות מתים, וזו הכוונה 'כדברם', כמדובר באליהו ואלישע שהחיו מתים.

הגמרא מביאה עוד דרשה שהצדיקים יחיו מתים: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ מֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי אחרית הימים (זכריה ח ד) 'עוֹד יֵשְׁבוּ זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת בִּרְחֹבוֹת יְרוּשָׁלָ‍ִם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְיָדוֹ מֵרֹב יָמִים', וּכְתִיב אצל אלישע כששלח את גיחזי משרתו אל בן השונמית המת (מלכים ב' ד כט) 'וַיֹּאמֶר לְגֵיחֲזִי וגו' וְשַׂמְתָּ מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנָּעַר', שציוהו להחיותו על ידי המשענת, ויש לפרש שאף כשנאמר בזכריה 'ואיש משענתו בידו' הכוונה היא שמשענת 'איש', דהיינו צדיק, תשמש אותו להחיות מתים. הגמרא ממשיכה לדון בביאור הנבואות בענין לעתיד לבא: עוֹלָא רָמֵי – הקשה סתירה בין הפסוקים לענין תחיית המתים, כְּתִיב

המשך בעמוד קלד

בפסוק אחד (ישעיה כה ח) 'בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח', דהיינו, שלעתיד לבא יבולע מלאך המות ולא ישלוט עוד להמית בני אדם, וּכְתִיב בפסוק אחר (שם סה ב) 'לֹא יִהְיֶה מִשָּׁם עוֹד עוּל יְמִים וְזָקֵן אֲשֶׁר לֹא יְמַלֵּא אֶת יָמָיו כִּי הַנַּעַר בֶּן מְאָה שָׁנָה יָמוּת', כלומר, שיאריכו האנשים ימים ואם ימות אדם בן מאה שנה יאמרו שנער מת, הרי שלעתיד לבא יהיו אנשים שימותו. ותירץ עולא, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – בפסוק הראשון מדובר בְּיִשְׂרָאֵל, שמהם אכן לא ימותו כלל לעתיד לבא, ואילו כָּאן – בפסוק השני מדובר בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, שמהם ימותו, אך לאחר אריכות ימים.

מקשה הגמרא: וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מַאי בָּעוּ הָתָם – מה יעשו שם עובדי כוכבים, כלומר, הרי באותו זמן לא יחיו כלל גוים מאחר שלא יקומו בתחיית המתים. מתרצת הגמרא: הכוונה לגוים דִּכְתִיב לגביהם (שם סא ה) 'וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכוֹרְמֵיכֶם', ופירוש הפסוק הוא, שלעתיד לבא יעמדו גוים ['זרים'] וירעו את צאן ישראל, ונכרים יחרשו את שדותיהם ויעבדו בכרמיהם, וגוים אלו יאריכו ימים אך ימותו לבסוף, ובהם עוסק הפסוק השני.

הגמרא דנה עוד בביאור הנבואות לעתיד לבא: רַב חִסְדָּא רָמֵי, כְּתִיב (ישעיה כד כג) 'וְחָפְרָה הַלְבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ ה' צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם', ופירוש הפסוק הוא שלעתיד לבא יתביישו החמה והלבנה ולא יאירו, וּכְתִיב בפסוק אחר (שם ל כו) 'וְהָיָה אוֹר הַלְבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבֹשׁ ה' אֶת שֶׁבֶר עַמּוֹ וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא', הרי שאורם דווקא יתחזק לעתיד לבא. ותירץ רב חסדא, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן לָעוֹלָם הַבָּא כָּאן לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ – בימות המשיח יתחזק אור הלבנה ויהיה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים, אך בעולם הבא יתביישו השמש והירח ולא יאירו כלל מפני שיהיו בעולם רק זיו זוהר מראה השכינה.

מקשה הגמרא: וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שֵׁאֵין שינוי בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה [–של עכשיו] לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבָד – שלא יהיו ישראל משועבדים למלכי האומות, אך שאר הדברים לא ישתנו, מַאי אִיבָּא לְמֵימַר – כיצד הוא יתרץ את הסתירה בין הפסוקים, הרי לשיטתו אין לפרש שהפסוק 'והיה אור הלבנה' וגו' עוסק בימות המשיח כיון שסובר שבאותו זמן ישאר אור השמש והירח כפי שהוא כיום. מתרצת הגמרא: אִידֵי וְאִידֵי – זה וזה [שני הפסוקים] כוונתם לָעוֹלָם הַבָּא שלגביו מודה שמואל שהטבע ישתנה, וְלֹא קַשְׁיָא, כָּאן – הפסוק האומר שהשמש והירח יתביישו ולא יאירו, עוסק בְּמַהֲנֶה שְׁכִינָה, שבו יהיה אור חזק, זיו השכינה, כָּאן – והפסוק האומר שאור הלבנה והחמה יתחזק עוסק בְּמַהֲנֶה צַדִּיקִים.

הגמרא חוזרת לדון בענין תחיית המתים: רָבָא רָמֵי – הקשה, כְּתִיב (דברים לב לט) 'אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה', וּכְתִיב בהמשך הפסוק 'מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא', וקשה, הרי הַשְׁתָּא – עתה השמיענו הפסוק בתחילתו שאֲחוֵיי מֵחַיֵּי – שה' מחיה את המתים, ואם כן מַרְפָּא – שירפא את המובים, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שהוא יכול, ולכאורה מיותר לומר זאת. אֶלָּא הביאור בפסוק הוא, שכדי שלא יטעו לחשוב ש'אני אמית ואחיה' אין פירושו שה' יחיה את המתים, אלא שיחיה ויזון את החיים ויברא את הנולדים, לפיכך אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מָה [–מי] שֶׁאֲנִי מֵמִית, אותם אֲנִי מְחַיֶּה, כְּמוֹ שֶׁן–מי] שמְחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא היינו את המובים, שהרי אין רפואה שייכת אלא אצלם.

הגמרא מביאה ברייתא שמבארת את הפסוק כדברי רבא: תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר בפסוק (שם) 'אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה', יָכוֹל היית לומר שכוונת הפסוק היא שתהיה מִיתָה בְּאדם אֶחָד וְחַיִּים בְּאדם אֶחָד, כלומר, שהקדוש ברוך הוא ימית אדם זה ויחיה אדם אחר, כְּדַרְכּוֹ שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֵג בזמן הזה, שאנשים מתים ואחרים נולדים, תַּלְמוּד לוֹמַר בהמשך הפסוק 'מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא', ויש ללמוד מכך שמָה מַּכָּה וּרְפוּאָה בְּאֶחָד – כשם ש'מחצתי ואני ארפא' מדבר באותו אדם שהוכה שירפאהו הקב"ה, שהרי אין רפואה אלא למכה, אַף מִיתָה וְחַיִּים בְּאֶחָד – כך גם במה שנאמר 'אני אמית ואחיה' הכוונה היא שלעתיד לבא יחיה הקב"ה את אותם שמתו, וּמִבָּאן תְּשׁוּבָה לְאוֹמְרִים אֵין תְּחִיַּת הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, שכן בפסוק זה מוכח שיחיה הקב"ה את המתים. דָּבָר אַחֵר, הפירוש הוא אומר הקדוש ברוך הוא, בַּתְּחִלָּה מָה שֶׁאֲנִי מֵמִית אֲנִי מְחַיֶּה, כלומר, כפי שהיה האדם כשהמתי אותו כך יהיה כשאקים אותו לתחיה, אף אם בחייו היה בו מום, וַהֲרֵי, מָה שֶׁמָּחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא – ולאחר שיקומו המתים ארפא את מומיהם.

שנינו במשנה: אלו דברים בפסח דוחין את השבת וכו' וְהֶקְטֵר חֲלָבָיו וכו'. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דין הקטר החלבים בשבת: תָּנָיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בָּא וְרֹאֵה כַּמָּה חֲבִיבָה מִצְוָה שממהרים לקיים אותה בְּשַׁעָתָהּ – בזמנה, שֶׁחֲרֵי הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים וּפְדָרִים של התמידים והמוספים הקרבים בשבת בְּשַׁחֲרִים להיעשות כָּל הַלַּיְלָה שלאחר יום הקרבתם, ואף על פי כן אֵין מַמְתִּינִים לָהֶם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, אלא מקטירים אותם בו ביום. שמתוך שעיקר זמן הקטרתם ביום, נדחית השבת מפניהם מאחר שחביבה מצוה בשעתה. ולפיכך אף בערב פסח שחל בשבת מקטירים את חלבי הפסח בו ביום ולא בלילה שלאחריו, כדי לקיים את המצוה בשעתה.

שנינו במשנה: הַרְכָּבָתוֹ וַהֲבָאָתוֹ וכו' וחתיכת יבלתו, אין דוחין את השבת. הגמרא מבררת את דין חיתוך היבלת. מקשה הגמרא: וְרִמִּינְהוּ – ויש להקשות על משנתנו ממה ששנינו בעירובין (קנג.), חוֹתְכִין יַבֶּלֶת בְּמִקְדָּשׁ בשבת, מאחר שלא גזרו במקדש על אסורי 'שבות', אָבָל לֹא בַּמְּדִינָה, וְאִם רוצה לחותכה בַּבַּלְּי, כָּאן וְכָאן – במקדש ובמדינה, אָסוּר. ומשמע שמותר בשבת לחתוך יבלת ביד במקדש, ושלא כדברי משנתנו. מתרצת הגמרא: רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא תירצו קושיא זו, חַד – אחד מהם אָמַר, אִידִי וְאִידִי – זו וזו, שתי המשניות, עוסקות בחיתוך הנעשה בַּיָּד, אלא שָׁאנָא – משנתנו שאוסרתו עוסקת בְּיבלת לַחָה, שאף על פי שהאיסור לחותכה ביד מדרבנן, ובמקדש הותרו איסורי דרבנן, מכל מקום כאן אסרו זאת חכמים כיון שניתן היה לחותכה לפני שבת, ואילו חָא – המשנה בעירובין עוסקת בְּיבלת יבֵשָׁה, שאפילו מדרבנן אין איסור לחותכה. וְחַד אָמַר, אִידִי וְאִידִי בְּלַחָה, וְלֹא קַשְׁיָא, חָא – בעירובין מדובר כשחותכה בַּיָּד, והדבר מותר ככל איסורי דרבנן שהותרו במקדש, ואילו חָא – במשנתנו מדובר כשחותכה בַּבַּלְּי, והיא מלאכה גמורה שלא הותרה במקדש.

הגמרא מבררת מדוע לא תירץ כל אחד מהאמוראים כחבירו. שואלת הגמרא: וְלִמַאן דְּאָמַר – חָא בַּיָּד חָא בַּבַּלְּי, מַאי טַעֲמָא לֹא אָמַר, אִידִי וְאִידִי בְּיָד וְלֹא קַשְׁיָא חָא בְּלַחָה וְחָא בְּיבֵשָׁה. עונה הגמרא: אָמַר לָךְ, יבלת יְבֵשָׁה מַפְרֶכֶת פְּרִיכָא – נפרכת מאליה, וממילא אין נקראת הסרתה 'חיתוך'. שואלת הגמרא: וְלִמַאן דְּאָמַר אִידִי וְאִידִי בַּיָּד וְלֹא קַשְׁיָא חָא בְּלַחָה חָא בַּיבֵשָׁה, מַאי טַעֲמָא לֹא אָמַר, אִידִי וְאִידִי בְּלַחָה וְלֹא קַשְׁיָא חָא בַּיָּד חָא בַּבַּלְּי. עונה הגמרא: אָמַר לָךְ, וכי ניתן להעמיד את משנתנו כשחותכה בבַּלְּי, חָא [–הרי] כבר קָתָנֵי הָתָם בעירובין, אִם בְּבַלְּי כָּאן וְכָאן אָסוּר, ואם כן מדוע שתכתוב משנתנו דין זה שנית. מבארת הגמרא: וְאִידָךְ – אמורא זה שהעמיד את משנתנו בכלי ישיב, שָׁאנָא דְּקָתָנֵי – מה ששנה התנא את דין החיתוך בְּכֵלִי חָבָא, הוא משום שאת פְּלוּגְתָא [–מחלוקתם] דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן – בא להשמיענו, כדי לחדש שרבי אליעזר מתיר את חיתוך היבלת אפילו בכלי.

שנינו במשנה: אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, והלא דין הוא, וּמָה אִם שְׁחִיטָה וכו' שהיא משום מלאכה דוחה את השבת, אלו שהן משום שבות לא ידחו את השבת. אמר לו רבי יהושע, יום טוב יוכיח, שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות. אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע, מה ראיה רשות למצוה. הגמרא מבארת את סברותיהם של רבי יהושע ורבי אליעזר: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שהוכיח את דינו ממלאכת יום טוב לְמַעֵמֵי – הולך בזה לשיטתו, דְּאָמַר, שִׁמְחַת יוֹם טוֹב באכילה ושתיה נַמִּי מִצְוָה הִיא, ואף על פי כן לא הותרו לצורכה אפילו פעולות שאסורות רק משום שבות, כשניתן היה לעשותם לפני יום טוב, ולפיכך ניתן להוכיח ממנה להקרבת הפסח. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין לוֹ לְאָדָם לנהוג בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא אוֹ שיהיה אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כל היום, אוֹ שיהיה יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה – לומד כל היום, גם אם מחמת כן יתענה. ואילו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חֲלֻקָּהוּ [–את יום טוב], חֶצְיוֹ לָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְחֶצְיוֹ לְלִימוּד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. הרי שסובר רבי יהושע שיש מצוה לאכול ולשתות ביום טוב.

הגמרא ממשיכה בביאור מקור סברותיהם: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּשְׁנֵיהֶם – רבי אליעזר ורבי יהושע, מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ. שַׁבָּתוֹן אֶחָד אוֹמֵר לגבי שביעי של פסח (דברים טז ח) עֲצֶרֶת לַה' אֱלֹהֶיךָ', ומשמע שיום טוב צריך להיות מוקדש כולו לעבודת ה', וְאילו כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר לגבי שמיני עצרת (במדבר כט לה) עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם', ומשמע שיום טוב נועד להנאת הגוף באכילה ושתיה. ונחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע ביישוב הסתירה שבין הפסוקים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, שיום טוב צריך להיות אוֹ כּוּלּוֹ לַה' על ידי לימוד תורה, אוֹ כּוּלּוֹ לָכֶם באכילה ושתיה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר, שההוראה לאדם היא חֲלֻקֵּהוּ, חֶצְיוֹ לַה' וְחֶצְיוֹ לָכֶם.

הגמרא מדברת בענין ימים שיש לשמוח בהם באכילה: (עב"ם סימן). אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַכֹּל מוֹדִים בְּעֲצֶרֶת – חג השבועות דְּכֻלְּהוּ נַמֵּי לָכֶם', מַאי טַעֲמָא, מאחר שכתוב (ישעיה נח יג) וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג' צריך לענג את השבת במאכל ובמשתה. אָמַר רַב יוֹסֵף, הַכֹּל מוֹדִים בְּפוּרִים דְּכֻלְּהוּ נַמֵּי לָכֶם', מַאי טַעֲמָא, 'יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה' כְּתִיב בֵּיהּ (אסתר ט כב).

מביאה הגמרא מעשה בענין מצות אכילה בימים טובים: מַר בְּרֵיהּ [–בנו] דְּרַבִינָא, כּוּלָּהּ שַׁתָּא הֲוָה יָתִיב בְּתַעֲנִיתָא – כל השנה היה יושב בתענית לְבַר – חוץ מֵעֲצַרְתָּא – מבשבועות, וּפוּרְיָא – ופורים, וּמַעֲלֵי [–ערב] יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי. מבארת הגמרא: בַּעֲצֶרֶת לא התענה, מאחר שהוא יוֹם שְׁנִיתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה, וצריך לשמוח בו, וּבְפוּרְיָא לא התענה, מאחר ש'יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה' כְּתִיב לגביו, ומה שלא התענה בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי, הוא משום דְּיָתֵי חֵיְיא בַּר רַב מִדְּפָתֵי, נאמר בפסוק בענין יום כיפור (ויקרא כג לב) 'וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ'. תמהה הברייתא, וְכִי בְּתִשְׁעָה (הֵם) מִתְעַנִּין – וכי ניתן לפרש את הפסוק כפשוטו שמתענים בתשיעי בתשרי, וַהֲלֹא בַּעֲשִׂירִי בתשרי מִתְעַנִּין, אֶלָּא בא הפסוק לוֹמַר לְךָ, שכָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בּוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הוא מִתְעַנֶּה תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי, וכוונת הפסוק לומר, שבערב יום כפור יש מצוה לאכול ולשתות כדי שיהיה כח להתענות ביום כיפור עצמו.

הגמרא מספרת מענין חשיבותו של חג השבועות: רַב יוֹסֵף בְּיוֹמָא דַּעֲצַרְתָּא אָמַר לאנשי ביתו, עֲבְדִי לִי עֲגָלָא תִּלְתָּא – הכינו לי עגל שנולד שלישי לאמו והוא מובחר. אָמַר, אִי לֹא דְּאֵי יוֹמָא של מתן תורה דְּקָא נָרִים – שגרם לי להתרומם מתוך לימוד התורה, כַּמָּה 'יוֹסֵף' אֵיכָּא בְּשׁוּקָא – הרי יש רבים בשוק ששמם 'יוסף' כשמי, ולא הייתי נבדל מהם, על כן אני שמח ביום זה.

עוד בענין השמחה בלימוד התורה: רַב שֵׁשֶׁת כָּל תִּלְתִין [–שלושים] יוֹמִין מְהַדַּר לֵיהּ תַּלְמוּדֵיהּ – היה חוזר על לימודו, וּלְאַחַר מִכֵּן תָּלֵי וְקָאֵי בְּעֵיבְרָא דְּדָשָׁא – היה נשען ועומד אצל בריח הדלת, וְאָמַר חֲדָאי נַפְשָׁאי – שמחי נפשי, חֲדָאי נַפְשָׁאי, לָךְ קְרָאי – בשבילך ולצורכך למדתי [במקרא], לָךְ תְּנָאי – שניתי [במשנה], כדי שתהיי שוכנת בטח לעולם הבא. מקשה הגמרא: אִינִי – האם כך הוא שרק הלומד נהנה מלימודו, וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִילְמָלֵא לימוד התּוֹרָה לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לג כה) 'אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי', ש'בריתי יומם ולילה' היינו לימוד התורה שעליו נצטוינו (יהושע א ח) 'לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה', ואם כן בזכות הלימוד מתקיים העולם כולו. מתרצת הגמרא: אכן כל העולם מתקיים בזכות לימודו, אך מַעְיְקְרָא כִּי עָבִיד אִינִישׁ – מלכתחילה כשאדם לומד, אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד – לצורך עצמו הוא לומד, לקיים את הצווי של 'והגית'.

הגמרא שבה לדון בדברי רבי אליעזר שמאחר שהותרה מלאכה בשבת לצורך הקרבת הקרבן כל שכן שיותרו איסורי שבות לצורך זה: אָמַר רַב אַשֵׁי, וּלְמַאי דְּקָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נַמִּי – אף לפי מה שאמר רבי אליעזר שהאכילה ביום טוב רְשׁוּת, ואין להוכיח ממנה למלאכת מצוה, עדיין אִית לֵיהּ פְּרִיכָא – יש דחייה לדבריו כפי שטען רבי יהושע, מקל וחומר. והדחייה היא, וּמָה יוֹם טוֹב שֶׁהקל הכתוב והִתִּיר בּוֹ מְלָאכָה שֶׁל רְשׁוּת לצורך אוכל נפש, אף על פי כן לֹא הִתִּיר בו שְׁבוּת שָׁעָמָּהּ כשניתן לעשותה קודם יום טוב, שַׁבָּת החמורה שֶׁלֹּא הִתִּיר בָּהּ אֶלָּא מְלָאכָה שֶׁל מִצְוָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תַּתִּיר שְׁבוּת שָׁעָמָּהּ כשניתן לעשותה קודם שבת, אלא ודאי יש לאסור בשבת אפילו שבות של מצוה.